

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Lausunto luonnoksesta hallituksen esityksestä laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Esitysluonnoksessa ehdotetaan toteutettavaksi kokeilu ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksesta vuosina 2026 -2033. Ammatillisen koulutuksen järjestäjällä olisi kokeiluluvan saatuaan oikeus järjestää kaikkia ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteeseen kuuluvia tutkintoja sekä laajennettua oppisopimuskoulutusta. Lisäksi koulutusta voisi järjestää vapaasti myös työvoimakoulutuksena ja englanninkielellä. Esityksessä ehdotetaan myös ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän virtaviivaistamista.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan oppimisen tuen järjestelmän uudistamista. Nykyiset opiskelualumiuksia tukevat opinnot korvattaisiin oikeudella oppimisen tukeen, joka olisi matalan kynnyksen tukimuoto. Oppimisen tuki olisi opettajan antamaa tukiopetusta sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön antamaa tukea ja ohjausta, jota opiskelija tarvitsee tutkinnon tai ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamiseksi. Opiskelijan oikeutta erityiseen tukeen vahvistettaisiin myös. Opiskelijalla olisi oikeus erityiseen tukeen, silloin kun hän tarvitsee todennettujen oppimisvaikeuksien vuoksi säännöllistä ja pitkäaikaista erityisopetusta tutkinnon tai ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamiseksi, eikä oppimisen tuki olisi riittävää. Erityinen tuki olisi erityisopettajan antamaan erityisopetusta tai erityisopettajan konsultaatioon perustuvaa muuta opetusta ja ohjausta sekä opiskelijan tarvitsemia muita erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyjä.

Toiminnanohjauskokeilu ja rahoitusjärjestelmän uudistaminen

Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta. Hallituksen esitysluonnoksen mukaan ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän uudistamisella luotaisiin koulutuksen järjestäjille kannustimia suunnata koulutusta niille koulutuksen järjestäjille ja aloille, joiden opiskelijat suorittavat suhteellisesti muita enemmän tutkintoja ja tutkinnon osia tai niille koulutuksen järjestäjille, joiden opiskelijat valmistumisensa jälkeen suhteellisesti muita

enemmän työllistyvät tai siirtyvät jatko-opintoihin korkeakouluihin. Kokeilussa mukana olevat koulutuksen järjestäjät joutuvat myös ennakoimaan tarkemmin työelämän muutosta ja osaamistarpeita, mikä edesauttaa osaavan työvoiman tarjontaa ja työllistymistä sekä näiden tasapainoa.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää kannatettavana sitä, että ammatillisen koulutuksen resursseja suunnattaisiin aloille, joilla on työvoimapula. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimivuuden kannalta esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon (lähihoitaja) lisääminen olisi erittäin tarpeellista. Sote-ammateissa toimivan työvoiman tarpeen ja työvoiman tarjonnan ennakoinnin nykytilannetta ja kehittämistarpeita selvittäneessä tuoreessa tutkimuksessa sote-ammattilaisten tarpeen ennakointi kytkettiin sosiaali- ja terveystalouden tarpeen kehitykseen. Tutkimuksen perusteella vuoteen 2040 lähihoitajien henkilöstötarpeen kasvu on kaikista sote-ammattiryhmistä nopeimmin ja määrällisesti eniten kasvava perustuen keskeisesti ikääntyneiden hoivan nopeaan kasvuun¹. Sosiaali- ja terveysministeriö pitääkin erityisen kannatettavana osaamis- ja työvoimatarpeen alueellisen ennakointiyhteistyön vahvistumista ammatillisen koulutuksen järjestäjien sekä sosiaali- ja terveystalouden järjestäjien ja tuottajien kesken väestön palvelutarpeita vastaavan osaavan ja riittävän henkilöstön ja sen jatkuvan ammatillisten kehittymisen varmistamiseksi.

Yhteiskunnan edun ohella on myös nuoren hyvinvoinnin kannalta tärkeää, että ammatilliset opinnot mahdollistaisivat työllistymisen opintojen jälkeen nykyistä paremmin.

Vaikka hallituksen esitysluonnos ammatillisen koulutuksen rahoituksen suuntaamisesta koulutuksen järjestäjille ja aloille, jotka suorittavat suhteellisesti muita enemmän tutkintoja ja tutkinnon osia tai niille koulutuksen järjestäjille, joiden opiskelijat valmistumisensa jälkeen suhteellisesti muita enemmän työllistyvät tai siirtyvät jatko-opintoihin korkeakouluihin, on kannatettava, sosiaali- ja terveysministeriö esittää kuitenkin huolensa siitä, että ammatillisen koulutuksen järjestäjillä olisi tulevaisuudessakin riittävät kannustimet järjestää koulutusta myös heikommassa asemassa oleville, hitaammille ja erilaisille oppijoille.

Oppimisen tuki

Ministeriö pitää erittäin kannatettavana ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen oppimisen tuen määrittelyjen ja käytäntöjen yhdenmukaistamista, sekä eri koulutusasteiden oppimisen tuen jatkumon tiivistämistä ja yhdenmukaistamista. Opetus- ja kulttuuriministeriössä samaan aikaan valmisteltavat perusopetuksen, lukiokoulutuksen sekä ammatillisen koulutuksen oppimisen tuen

¹ Honkatukia J., Suhonen T., Haula T., Holster T., Korajoki M., Laukkonen M., Idström A., Karhunen H., Nyyssölä M., Villanen J. (2024). Sosiaali- ja terveystalouden henkilöstötarpeen ennakointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:13. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165600>

säädöshankkeet selkeyttäisivät ja yhdenmukaistaisivat toteutuessaan lasten ja nuorten oppimisen tuen rakenteita ja käytäntöjä. Tämä mahdollistaisi oppimisen tuen tarjoamisen ja kohdentamisen aiempaa yhdenvertaisemmin sitä tarvitseville lapsille ja nuorille, ja tekisi tukimuodoista opiskelijoiden ja huoltajien sekä myös muiden hallinnonalojen ja yhteistyökumppaneiden näkökulmasta selkeämpiä ja ymmärrettävämpiä.

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa ja pitää tärkeänä, että esityksellä vahvistettaisiin opiskelijan oikeutta oppimisen tukeen niin, että tuen painotus olisi jatkossa aiempaa joustavammin jo varhaisen vaiheen kevyessä tuessa. Leimaamaton, helposti saatavilla oleva oppimisen tuki vahvistaisi nuorten selviytymistä opinnoistaan, antaisi onnistumisen kokemuksia ja näin vahvistaisi nuoren itsetuntoa ja resilienssiä. Näillä kokemuksilla on tärkeä merkitys nuoren terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä, erityisesti mielenterveyden näkökulmasta.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää kannatettavana myös esityksen ehdotusta vahvempaa tukea tarvitsevien opiskelijoiden oikeudesta erityisopetukseen. Tällä mahdollistettaisiin ammatillisen koulutuksen suorittaminen sekä ammattitaito- ja osaamistavoitteiden saavuttaminen erityisopettajan avulla vammaisille nuorille sekä niille nuorille, joilla on esimerkiksi erilaisia opiskelua vaikeuttavia neuropsykiatrisia häiriöitä. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää nuoren oikeusturvan kannalta erittäin tärkeänä sitä, että koulutuksen järjestäjällä säilyy velvollisuus tehdä muutoksenhakukelpoinen päätös erityisopetuksen myöntämisestä.

Oppimisen tuki on monille nuorille opintojen etenemisen ja samalla hänen hyvinvointinsa tueksi riittävä tukimuoto, eikä tällöin ole tarvetta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluille. Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että monet oppimisen tuen tarpeessa olevat nuoret tarvitsevat oppimisen tuen lisäksi myös sosiaali- ja terveydenhuollon tukea ja palveluja. Tätä ei ole hallituksen esitysluonnoksessa huomioitu. Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan nuori hyötyy siitä, että koulutuksen järjestäjän tuki ja sosiaali- ja terveystoimen palvelut on integroitu toimivaksi kokonaisuudeksi. Tämä olisi suotavaa tehdä näkyväksi hallituksen esityksessä.

Sosiaali- ja terveysministeriö esittää, että jatkovalmistelussa vähintään lain ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta 63 §:n (oikeus oppimisen tukeen) ja 64 §:n (oikeus erityisopetukseen) perusteluihin kirjattaisiin oppilaitoksen henkilöstön velvoite tehdä tarvittaessa yhteistyötä opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa. Vähintään edellä mainittujen pykälien perusteluihin tulisi lisätä viittaus Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §:n, jossa säädetään oppilaitoksen työntekijän velvollisuudesta ottaa tarvittaessa yhteyttä opiskeluhoollon työntekijään. Pykälän mukaan oppilaitoksen työntekijän arvioidessa opiskelijan tarvitsevan opiskeluhoitopalveluja, hänen on otettava viipymättä yhteyttä opiskeluhoollon työntekijään yhdessä opiskelijan kanssa ja annettava tiedossaan olevat tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot. Opetushenkilöstön sekä opiskeluhoitopalvelujen yhteistyötä oppimisen tuen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kanssa olisi hyvä muutoinkin esityksessä laajemmin kuvata.

Lakisesityksen ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta 64 §:n mukaan opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen, jos hän tarvitsee todennettujen oppimisvaikeuksien tai muiden syiden vuoksi säännöllistä tai pitkäaikaista erityisopetusta tutkinnon tai koulutuksen mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan oppimisvaikeuksien todentamisessa tarvittaneen usein myös hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten osaamista ja työpanosta, mikä olisi syytä kuvata pykälän säännöskohtaisissa perusteluissa.

Sosiaali- ja terveysministeriö huomauttaa, että esitetyt oppimisen tuen muutokset vaikuttavat koulutuksen järjestäjän lisäksi myös hyvinvointialueen kanssa tehtävään yhteistyöhön sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistäsiirryttyä kunnilta hyvinvointialueille. Oppimisen tuen muutokset tulisi lakia toimeenpantaessa huomioida muun ohessa Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisissa opiskeluhuoltosuunnitelmissa koulutuksen järjestäjäkohtaisesti sekä hyvinvointialueilla. Lain toimeenpano edellyttää koulutuksenjärjestäjiltä myös opiskeluhuoltohenkilöstön huomioimista, perehdytystä ja koulutusta, yhdessä hyvinvointialueen opiskeluhuoltopalvelujen johdon kanssa. Myös esimerkiksi vammaisten opiskelijoiden tuen tarpeisiin vastaamiseksi yhteistyö hyvinvointialueen vammaispalvelujen kanssa on välttämätöntä. Sosiaali- ja terveysministeriö katsookin, että hallituksen esityksen jatkovalmistelussa olisi syytä tarkentaa koulutuksen järjestäjän ja opiskeluhuollon sekä muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteistyövelvoitteita oppimisen tuen sekä erityisesti opiskeluhuoltopalvelujen antaman tuen integroimiseksi tilanteissa, joissa opiskelija tarvitsee monialaista tukea.

Kansliapäällikkö

Veli-Mikko Niemi

Neuvotteleva virkamies

Arja Ruponen

VN/33727/2023-STM-109

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: